

DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.2.2020.41>

УДК 343.98:658.62

О. Ю. Холодова,

кандидат технічних наук, доцент, старший науковий співробітник лабораторії економічних та товарознавчих досліджень Дніпропетровського науково-дослідного інституту судових експертиз, м. Дніпро, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8678-3955>,
e-mail: kholodova1984@ukr.net

В. М. Губарева,

провідний судовий експерт лабораторії економічних та товарознавчих досліджень у резонансних провадженнях Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1425-4469>, e-mail: victoriy2006@ukr.net

Г. А. Сич,

науковий співробітник лабораторії товарознавчих досліджень та досліджень об'єктів інтелектуальної власності Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7915-3506>, e-mail: anna82017@ukr.net

МЕТОДОЛОГІЯ ВИЗНАЧЕННЯ ВАРТОСТІ МАШИН, ОБЛАДНАННЯ, СИРОВИНИ ТА СПОЖИВЧИХ ТОВАРІВ З УРАХУВАННЯМ РЕТРОСПЕКТИВНОСТІ ОЦІНКИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ТОВАРОЗНАВЧИХ ЕКСПЕРТИЗ

Зазначено можливість вироблення єдиного підходу до проведення товарознавчих експертиз з оцінки вартості товарів у минулому часі та розроблення методики, яка застосовуватиметься в експертній практиці до проведення товарознавчих експертиз, для забезпечення систематизації та методичної одноманітності експертної практики, скорочення трудомісткості й витрат часу проведення експертиз і підвищення результативності досліджень.

Розглянуто методичні підходи до розв'язання проблем, які виникають в експертній практиці під час призначення й проведення судово-товарознавчих експертиз із визначення вартості машин, обладнання, сировини та споживчих товарів з урахуванням ретроспективності оцінки.

Ключові слова: судово-товарознавча експертиза, алгоритм визначення ринкової вартості товарів, ретроспективність оцінки, методологія визначення вартості, споживчі товари.

Постановка наукової проблеми. Економічні реформи, які відбуваються в Україні, супроводжуються криміналізацією суспільства та зростанням рівня злочинності, збільшенням кількості зловживань і правопорушень.

Останнім часом в експертній практиці виникають ситуації, у яких визначити вартість певного об'єкта станом на дату, зазначену судом, або на дату правопорушення, не виявляється можливим через відсутність в експерта відповідного довідково-інформаційного фонду (прайс-листів торговельних організацій, бюлетенів та ін.).

У наукових і публіцистичних статтях, присвячених проблемним питанням незалежної оцінки, а також питанням, пов'язаним з труднощами визначення вартості певного майна в межах проведення судової експертизи, вживають термін «ретроспективна оцінка».

Термін «ретроспектива» (від лат. *retrospectare* — погляд назад) означає погляд у минуле, огляд того, що було в минулому. Як результат, ретроспективний — це такий, що містить розгляд минулих подій, тобто звернений у минуле. Отже, під так званою ретроспективною оцінкою слід розуміти саме ту оцінку, яку проводять на певну ретроспективну дату оцінки, що, відповідно, відбулася у минулому.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Методологічними й теоретичними засадами дослідження цієї проблеми є відомі загальні теоретичні положення й наукові дослідження в суміжних галузях експертної діяльності.

Завдяки науковим працям з експертизи товарів таких науковців і фахівців галузі, як А. І. Лозовий, О. С. Донцова¹, О. В. Павленко, О. О. Желавська², Т. М. Артюх³, Т. П. Подкура⁴, І. А. Петрова⁵ та ін., сформовано основи товарознавчої експертизи. Аналіз міжгалузевих експертиз (судової, товарознавчої, санітарно-епідеміологічної, екологічної, митної та ін.) та вивчення їхнього правового регулювання сприятиме розробленню методології товарознавчих експертиз з оцінки вартості товарів у минулому часі та розв'язанню науково-методичних проблем їх проведення. Актуальність і недостатня відпрацьованість зазначених питань, необхідність практичного використання товарознавчої експертизи зумовлюють проведення подальших досліджень у цьому напрямі.

Метою дослідження є створення єдиного та всебічного підходу до проведення товарознавчих експертиз з оцінки вартості товарів у минулому часі та розроблення методики, яку фахівці застосовуватимуть в експертній практиці під час проведення товарознавчих експертиз, для забезпечення

¹ Лозовий А. І., Донцова О. С., Бобрицький С. М., Стебіх О. І. Методика визначення вартості майна. Харків, 2004. 112 с.

² Павленко О. В., Желавська О. О. та ін. Методичні рекомендації щодо дослідження непродовольчих товарів з метою визначення їх вартості. Харків, 2009. 91 с.

³ Артюх Т. М., Индутьний В. В. Методологічні проблеми товарознавчої експертизи коштовностей//*Вісник КНТЕУ*. 2003. № 4. С. 49—57.

⁴ Подкур Т. П. Щодо особливостей оцінки товарів і визначення їх ринкової вартості в умовах сьогодення//*Криміналістичний вісник*. 2014. № 2. С. 117—120.

⁵ Петрова І. А. Особливості визначення експертом-товарознавцем вартості товарів в умовах ринкових відносин//*Науковий вісник ЛДУВС*. Львів, 2011. № 4. С. 359—368.

систематизації та методичної одноманітності експертної практики, скорочення трудомісткості й витрат часу під час проведення експертиз та підвищення результативності досліджень.

Викладення основного матеріалу дослідження. Зважаючи на практичний досвід експертів ДніпроНДІСЕ та ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», найчастіше суд і слідчі органи призначають судово-товарознавчу експертизу з визначення вартості машин, обладнання, сировини та споживчих товарів на дату, яка минула.

Слід зазначити, що загальні вимоги до організації та проведення судово-товарознавчих експертиз з метою визначення вартості машин, обладнання, сировини і споживчих товарів з урахуванням ретроспективності оцінки (незалежно від найменувань об'єктів експертизи, їхніх характеристик і стану) викладено в Законі України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні»¹, Постанові КМУ «Національний стандарт № 1 “Загальні засади оцінки майна і майнових прав”»² (щодо справ про контрабанду — у Постанові КМУ «Порядок обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави, і розпорядження ним»³) та Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженій Мін'юстом⁴ (далі — *фахова Інструкція*).

Дослідження товарів з метою визначення вартості машин, обладнання, сировини та споживчих товарів з урахуванням ретроспективності оцінки проводять із застосуванням бази, що відповідає ринковій вартості або неринковим видам вартості. Обирання бази оцінки з метою визначення вартості об'єктів дослідження залежить від завдання, за яким оцінюють вартість товарів у минулому часі, його особливостей, а також нормативних вимог. Слід зазначити, що у разі, коли в нормативно-правових актах з оцінки товару й у процесуальному документі про призначення експертизи, передбаченому законом і складеному уповноваженою на те особою (органом), не зазначено вид вартості, який повинен бути визначений у результаті

¹ Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 р. № 2658-III (зі змін. та допов.)//*Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 47. Ст. 251.

² Національний стандарт № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав»: затв. Постановою КМУ від 10.09.2003 р. № 1440 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-п/ed20150415> (дата звернення: 21.09.2019).

³ Порядок обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави, і розпорядження ним: затв. Постановою КМУ від 25.08.1998 р. № 1340 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1340-98-п> (дата звернення: 21.09.2019).

⁴ Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: затв. наказом Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> (дата звернення: 21.09.2019).

оцінки, ринкову вартість визначають із застосуванням підходів і методів, передбачених п. 19 Національного стандарту № 1: «*До неринкових видів належать вартість заміщення, вартість відтворення, залишкова вартість заміщення (відтворення), вартість у використанні, споживча вартість, вартість ліквідації, <...> чиста вартість реалізації, оціночна вартість та інші види <...>*»¹.

Експертна діяльність із визначення вартості товарів у минулому часі (ретроспективність оцінки) полягає в тому, що цей процес містить як наукові, так і практичні аспекти знання. Перебіг експертного дослідження є важливим для правильного розв'язання поставленого перед екпертом завдання. Цей процес ґрунтується на знанні загальних законів, категорій і специфічних особливостей віддзеркалення матеріального світу, а також на вузькопрофесійних знаннях досвідченої особи, які ця особа застосовує у процесі експертного дослідження.

Тому об'єктами дослідження можуть бути продовольчі і непродовольчі товари, промислове обладнання, машини і механізми, добрива і вироби промислово-технічного призначення, різноманітні види сировини, допоміжні матеріали, тара і пакування, технічна і технологічна документація, прилади контролю, бухгалтерські документи, акти технічного стану і ремонтно-відновлювальних робіт.

Отже, об'єкти судово-товарознавчої експертизи, відповідно до цього поняття, можна поділити на дві групи:

- 1) предмети, безпосередньо представлені на дослідження (товари народного споживання (як нові, так і ті, що були в експлуатації), частини виробів, пакування);
- 2) документи (матеріали справи), у яких наведено інформацію про товарні характеристики виробу, його фактичний стан і те, що з ним відбулося. Якщо об'єкти товарознавчого дослідження (вироби, зразки (проби), пакування) неможливо надати в розпорядження експерта, а також не можна дослідити процеси, які безпосередньо відбувалися з виробами (оскільки це сталося в минулому), єдиним інформаційним матеріалом для експерта є документи, що відображають:
 - товарні та якісні характеристики виробу;
 - фактичний стан виробу;
 - обставини, що відбувалися з виробом;
 - стан пакування;
 - умови транспортування, зберігання, приймання й експлуатації виробу.

До таких документів належать: технічні паспорти і керівництва з експлуатації на вироби, товарні ярлики, сертифікати якості, товарні і фіскальні

¹ Національний стандарт № 1 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-п/ed20150415> (дата звернення: 21.09.2019).

чеки, рахунки-фактури, товарно-транспортні накладні, митні декларації, дефектні відомості, протоколи огляду майна, договори купівлі-продажу, специфікації та ін. Документи у цьому разі є своєрідними носіями інформації, за допомогою яких під час дослідження експерт може скласти уявлення про об'єкт, що існував у певний часовий проміжок. Вихідні дані, викладені у наданих для проведення товарознавчого дослідження документах, приймають як достовірні та застосовують під час проведення дослідження; тож якість висновку експерта й максимальне досягнення поставленої мети безпосередньо залежать від якості й повноти представлених на дослідження документів.

Крім самих виробів, їхніх маркувальних позначень, зразків, у деяких випадках експертові-товарознавцям необхідно представити документи, які відображають стан товару, процеси, що відбувалися з ним, здійснення товарних операцій (приймання, розбракування, реалізацію), що дає змогу здобути додаткову інформацію про товар. До них належать:

- документи, у яких зазначено інформацію про походження виробів (митні декларації, сертифікати походження та якості, посвідчення про якість, технічні паспорти та керівництва з експлуатації, товарні ярлики тощо);
- товарно-транспортні документи, у яких зазначено інформацію про строки й умови транспортування товарів (товарно-транспортні й залізничні накладні, інвойси тощо);
- документи, які містять дані щодо характеристик якості товарів під час його приймання (висновок санітарно-епідеміологічної експертизи, фізико-хімічні лабораторні дослідження, дефектні відомості, журнали розбракування товарів, акти переоцінки, приймальні й видаткові накладні, керівництва з експлуатації тощо);
- документи складського обігу, у яких зазначено відомості про умови розміщення та зберігання товару;
- акти технічного стану.

Завдання, які найчастіше розв'язують експерти-товарознавці під час визначення вартості товарів у минулому часі, згруповано у такі розділи:

- визначення ринкової вартості в минулому часі всіх груп товарів (зокрема, конфіскованих і контрабандних);
- визначення ринкової вартості в минулому часі з урахуванням різного виду зношування (фізичного, функціонального або економічного);
- визначення суми матеріального збитку внаслідок пошкоджень (механічних і термічних пошкоджень, дорожньо-транспортних пригод, залиття водою, пожежі тощо).

Експертна практика свідчить, що останнім часом збільшується кількість надходження експертних завдань з визначення вартості товарів у минулому часі, викрадених або пошкоджених у разі вчинення злочину.

Алгоритм товарознавчого дослідження з визначення вартості товарів у минулому часі містить послідовні етапи, які рекомендують застосовувати в експертній практиці (див. схему далі).

Алгоритм розроблено на підставі узагальнення досвіду проведених товарознавчих експертиз із визначення вартості товарів у минулому часі (ретроспективність оцінки). Застосування алгоритму запропоновано для досягнення повноти дослідження вартості товарів з урахуванням ретро-спективності оцінки, а також для усунення недоліків, які можуть впливати на доказову цінність експертних висновків.

Алгоритм товарознавчого дослідження з визначення вартості товарів у минулому часі

На першому етапі алгоритму «Отримання завдання. Вивчення наданих та експертизу матеріалів. Визначення мети дослідження. Розроблення програми дослідження» експерт вивчає процесуальний документ про

призначення експертизи, складений уповноваженою особою (органом), або договір з експертом чи експертною установою, укладений за письмовим зверненням особи у випадках, передбачених законом¹, та вивчає всі додаткові вихідні дані, які стосуються об'єктів дослідження. Після вивчення цих документів експерт-товарознавець визначає мету проведення дослідження та розробляє програму проведення досліджень.

Експертне товарознавче дослідження містить кілька етапів: воно починається з ознайомлення з первинними матеріалами, які дають змогу експертові орієнтуватися у розв'язуваних питаннях; уточнення питань та обсягу дослідження (за потреби) відповідно до компетенції експерта-товарознавця й обставин справи, а також вирішення організаційних питань проведення експертизи.

На другому етапі експерт починає дослідження з огляду представлених об'єктів, їхнього пакування (за наявності), а також приміщень, у яких перебувають вироби, та умов їхнього зберігання.

Огляд об'єктів товарознавчого дослідження, згідно з метою дослідження та вивчення загальних ознак, містить кілька стадій:

- для виробів визначають їхню товарну належність і загальний стан, вид пакування тощо;
- для упаковки — загальний вигляд, наявність механічних пошкоджень, реквізитів маркування, опломбування, що забезпечують збереження виробу;
- для маркування — спосіб нанесення, наявність виправлень тощо;
- для документів — перелік із зазначенням загальних реквізитів (найменування, номер, дата складання, наявність підписів, печатки).

На підставі огляду експерт формулює висновок щодо можливості вирішення поставлених питань, тобто придатності об'єкта для товарознавчого дослідження й достатності наданих матеріалів.

Під час огляду пакування виокремлюють ознаки, що дають змогу вирішити питання про фактичний стан об'єктів дослідження та їхню відповідність нормативним документам:

- дійсний стан пакування (визначаючи пошкодження пакування, вивчають місця розташування дефектів як на виробках, так і на пакуванні, та можливість їх збігу. Таке дослідження важливо для визначення причин виникнення дефектів);
- маркувальні позначення та їхній зміст;
- вид і засіб пакування, застосовані матеріали, наявність необхідних елементів.

Оглядаючи об'єкт товарознавчого дослідження, експерт спочатку визначає найменування виробу, кількість, матеріал виготовлення,

¹ Інструкція про призначення та проведення судових експертиз ... URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> (дата звернення: 21.09.2019).

особливість виконання, тобто визначає класифікаційні ознаки для визначення товарної групи, до якої належить виріб.

Громіздкі предмети експерт оглядає за місцем їх знаходження, але особа або орган, які призначили експертизу, зобов'язані забезпечити експертів-товарознавців можливість їх оглянути. Відповідно до п. 3.9 фахової Інструкції, *«якщо необхідно провести експертизу (дослідження) на місці події або огляд об'єкта за його місцезнаходженням, орган (особа), який (яка) призначив (-ла) експертизу (залучив (-ла) експерта) (замовив (-ла) дослідження), повинен (-на) забезпечити прибуття експерта, безперешкодний доступ до об'єкта, а також належні умови для його роботи, а в разі потреби викликати учасників процесу або інших осіб»*¹. Під час проведення товарознавчого дослідження великих партій товарів, на дослідження потрібно надати всі виявлені й вилучені товари або їхні зразки. Відбирання зразків на практиці здійснюють спеціалізовані служби (залежно від групи товарів), керуючись відповідними державними стандартами, технічними умовами, у яких зазначено порядок відбирання зразків.

Якщо на вирішення експертів винесено питання щодо умов і строків зберігання товарів (строки зберігання на товари з визначеним терміном придатності, розміщення відповідно до групи товарів, температура й вологість) та можливого впливу на якість товарів невідповідних умов, такі дані зазначають у висновку.

Застосовуючи органолептичний метод, експерт визначає наявність дефектів, природу їх виникнення, розмір, місце розташування, геометричні розміри. Після використання зазначеного методу фахівець-товарознавець з'ясовує стан об'єкта дослідження, зміну фактичного стану та його споживчих властивостей.

Визначені у результаті огляду властивості виробів експерт порівнює з базовими вимогами нормативних документів, визначає коефіцієнт придатності й відсоток зниження якості від впливу негативних чинників різного характеру та ін.

Експерт-товарознавець зазначає не тільки наявність дефектів, їхній вплив на якість виробу, а також (згідно з методичними рекомендаціями з оцінки майна) на підставі результатів огляду підраховує відсоток зношування (утрати якості), можливість використання його за призначенням. Визначаючи якість певних груп товарів (наприклад, промислового обладнання, комп'ютерної техніки та ін.), ступінь зношування, експерт використовує акти технічного стану, у яких зазначено стан обладнання на дату оцінки.

На третьому етапі експерт визначає характер об'єктів, порівнює здобуті результати дослідження об'єктів товарознавчого дослідження з вимогами нормативних документів (зокрема, вимогами ДСТУ певної товарної групи,

¹ Інструкція про призначення та проведення судових експертиз ... URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> (дата звернення: 21.09.2019).

законодавчих актів, атестованих методик, які рекомендовано Мін'юстом України для використання в експертній практиці). Вартість визначають шляхом застосування одного з методичних підходів: витратного, дохідного або порівняльного.

На цьому етапі дослідження експерт вивчає законодавчі документи, методичну та спеціальну літературу, нормативні документи (зокрема, ДСТУ та ТУ), у яких зазначено вимоги, пояснення й рекомендації щодо проведення товарознавчих досліджень певних груп товарів. Станом на сьогодні до Реєстру методик проведення судових експертиз Міністерства юстиції України (відповідно до Постанови КМУ від 02.07.2008 р. № 595) внесено 21 методик і методичну рекомендацію щодо проведення судових товарознавчих експертиз різних товарних груп, які розробили наукові співробітники інститутів судових експертиз системи Мін'юсту України.

*«Експертні методики є описом практичних дій, що застосовуються під час проведення досліджень поодиноці або в сукупності способів і використовуваних засобів»*¹. У методиках описано прийоми, найдоцільніші операції, раціональну послідовність проведення досліджень та ін.

В Україні діють нормативні документи, що визначають порядок ціноутворення на конкретні товари чи послуги.

*«Ціноутворення — це процес встановлення цін на товари та послуги. При ринковому ціноутворенні реальний процес формування цін відбувається не на виробництві, не на підприємстві, а у сфері реалізації продукції, тобто на ринку під дією попиту і пропозиції, товарно-грошових відносин. Ціна товару та його користь проходять перевірку ринком і остаточно формуються на ринку»*².

*«Процес ціноутворення здійснюється на основі методології. Методологія ціноутворення — це сукупність найбільш загальних правил формування ціни, пов'язаних в основному з макроекономічними особливостями господарської системи, а також із різними сферами ціноутворення»*³.

«Механізм ціноутворення в умовах ринкових відносин проявляється через ціни, їх динаміку. Динаміку цін формують два важливих фактори — стратегічний і тактичний.

Перший проявляється тоді, коли ціни утворюються на основі вартості товарів. Навколо вартості постійно відбуваються коливання цін. Процес цей дуже складний. Це фактор довгострокового, перспективного результату.

*Другий виражається в тому, що ціни на конкретні товари формуються під впливом кон'юнктури ринку»*⁴.

¹ Головка М. П., Полупан В. В., Олійник А. І. Судово-товарознавча експертиза: опорні конспекти лекцій. Харків, 2018. 13 с.

² Відоменко О. І. Ціноутворення: навч.-метод. комплекс. Київ, 2005. С. 12.

³ Там само.

⁴ Там само. С. 13.

Особливостями оцінки вартості товарів можна вважати визначення вартості товарів випуску минулих років, морально застарілих або знятих з виробництва; виготовлених у непромисловий спосіб (кустарне виробництво); із чітким терміном придатності; спеціального призначення, які передбачають специфічного покупця, та ін.

Оцінюючи такі товари з метою визначення їхньої вартості, рекомендовано застосовувати коригувальний коефіцієнт (у кожному окремому випадку — свій) відповідно до діючих методик і методичних рекомендацій.

Визначення вартості товарів з урахуванням ретроспективності оцінки під час проведення судово-товарознавчих експертиз проводять із застосуванням методичних підходів і методів оцінки, що є складовими методичних підходів або результатами використання кількох методичних підходів, а також оцінних процедур.

Методичне регулювання процесу оцінювання здійснюється відповідно до нормативно-правових актів з оцінки майна: положень оцінювання майна, затверджених Кабміном України, методик та інших нормативно-правових актів, національних стандартів, що містять визначення понять (зокрема, поняття ринкової вартості, принципів оцінки, методичних підходів та особливостей проведення оцінки певних товарів залежно від мети оцінки).

Проводячи судово-товарознавчу експертизу, фахівець застосовує зазвичай кілька методичних підходів, які повною мірою відповідають визначеній оцінкою меті, виду вартості (за наявності достовірної інформації з різних джерел для її проведення).

Методичними підходами є загальні способи визначення вартості майна, що ґрунтуються на принципах оцінки. Оцінювання може бути:

- витратним;
- дохідним;
- порівняльним.

Під час оцінювання використовують кілька методичних підходів, а також їх комбінації.

Неможливість або недоцільність застосування певного методичного підходу пов'язана з відсутністю або недостовірністю необхідних для цього підходу початкових даних про об'єкт оцінки (непродовольчих товарів) та іншої інформації (що окремо обґрунтовують у висновку експертизи або експертного дослідження).

Витратний підхід ґрунтується на врахуванні принципів корисності й заміщення та передбачає оцінку вартості об'єкта, зважаючи на вартість його відтворення (заміщення) у цінах на дату оцінки з подальшим коригуванням на суму зношування (знецінення).

Дохідний підхід базується на врахуванні принципів найефективнішого використання, очікування та припускає оцінку вартості, зважаючи на можливість об'єкта приносити дохід власнику.

«Порівняльний підхід ґрунтується на врахуванні принципів заміщення та попиту і пропонування. Порівняльний підхід передбачає аналіз цін продажу та пропонування подібного майна з відповідним коригуванням відмінностей між об'єктами порівняння та об'єктом оцінки»¹.

Кожний із підходів має специфічні методи, що використовують для оцінювання конкретних об'єктів.

Методи оцінки — це способи визначення вартості об'єкта оцінки, послідовність оцінних процедур, що дає змогу реалізувати певний методичний підхід. В основу кожного методу покладено комплекс оцінних процедур. Водночас низка оцінних процедур не складає сутність жодного з методів, а є окремим етапом оцінки. Отже, оцінні процедури — це дії (етапи), виконання яких у певній послідовності дає змогу провести оцінку.

На четвертому етапі узагальнюють дані, здобуті на попередніх етапах.

Завершальний етап алгоритму підбиває підсумки всього проведеного дослідження, у ньому письмово оформлюють висновки експертизи відповідно до чинних норм.

Висновки. З урахуванням зазначених вище положень законодавчих і нормативних актів, автори статті розглянули методичні підходи до розв'язання проблем, які виникають в експертній практиці під час призначення й проведення судово-товарознавчих експертиз із визначення вартості машин, обладнання, сировини та споживчих товарів з урахуванням ретроспективності оцінки.

References

- Artiukh, T. M., Indutnyi, V. V. (2003). Metodolohichni problemy tovaroznavchoi ekspertyzy koshtovnosti. *Visnyk KNTEU*. № 4 [in Ukrainian].
- Holovko, M. P., Polupan, V. V., Oliinyk, A. I. (2018). *Sudovo-tovarovnavcha ekspertyza: oporni konspekty leksii*. Kharkiv [in Ukrainian].
- Instruktsiia pro pryznachennia ta provedennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen: zatv. nakazom Miniustu Ukrainy vid 08.10.1998 r. № 53/5 (zi zmin. ta dopov.)*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> (data zvernennia: 21.09.2019) [in Ukrainian].
- Lozovyi, A. I., Dontsova, O. S., Bobrytskyi, S. M., Stebikh, O. I. (2004). *Metodyka vyznachennia vartosti maina*. Kharkiv [in Ukrainian].
- Natsionalnyi standart № 1 «Zahalni zasady otsinky maina i mainovykh prav»*: zatv. Postanovoïu KМУ vid 10.09.2003 r. № 1440 (zi zmin. ta dopov.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-p/ed20150415> (data zvernennia: 21.09.2019) [in Ukrainian].
- Pavlenko, O. V., Zhelavska, O. O. ta in. (2019). *Metodychni rekomendatsii shchodo doslidzhenia neprodovolchykh tovariv z metoiu vyznachennia yikh vartosti*. Kharkiv [in Ukrainian].
- Petrova, I. A. (2011). Osoblyvosti vyznachennia ekspertom-tovarovnavtsem vartosti tovariv v umovakh rynkovykh vidnosyn. *Naukovyi visnyk LDUVS*. Lviv. № 4 [in Ukrainian].

¹ Національний стандарт № 1 ... URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-p/ed20150415> (дата звернення: 21.09.2019).

- Podkur, T. P. (2014). Shchodo osoblyvostei otsinky tovariv i vyznachennia yikh rynkovoї vartosti v umovakh sohodennia. *Kryminalistychnyi visnyk*. № 2 [in Ukrainian].
- Poriadok obliku, zberihannia, otsinky konfiskovanoho ta inshoho maina, shcho perekhodyt u vlasnist derzhavy, i rozporiadzhennia nym*: zatv. Postanovoiu KМУ vid 25.08.1998 r. № 1340 (zi zmin. ta dopov.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1340-98-p> (data zvernennia: 21.09.2019) [in Ukrainian].
- Pro otsinku maina, mainovykh prav ta profesiinu otsinochnu diialnist v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 12.07.2001 r. № 2658-III (zi zmin. ta dopov.)*. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). 2001. № 47. St. 251 [in Ukrainian].
- Vidomenko, O. I. (2005). *Tsinoutvorennia: navch.-metod. kompleks*. Kyiv [in Ukrainian].

О. Ю. Холодова, В. Н. Губарева, А. А. Сыч

**МЕТОДОЛОГИЯ ОПРЕДЕЛЕНИЯ СТОИМОСТИ МАШИН,
ОБОРУДОВАНИЯ, СЫРЬЯ И ПОТРЕБИТЕЛЬСКИХ ТОВАРОВ
С УЧЁТОМ РЕТРОСПЕКТИВНОСТИ ОЦЕНКИ
ПРИ ПРОВЕДЕНИИ СУДЕБНО-ТОВАРОВЕДЧЕСКИХ ЭКСПЕРТИЗ**

Цель исследования — выработать единый и всесторонний подход при проведении товароведческих экспертиз по определению стоимости товаров в прошедшем времени и разработать методiku, которую можно применить в экспертной практике при проведении товароведческих экспертиз для обеспечения систематизации и методического единообразия экспертной практики, сокращения трудоёмкости и затрат времени, повышения результативности исследований, что существенно повлияет на качество, полноту и объективность вывода при определении стоимости машин, оборудования, сырья и потребительских товаров с учётом ретроспективности оценки.

Алгоритм товароведческого исследования по установлению стоимости товаров в прошедшем времени состоит из последовательно осуществляемых этапов.

Объектами исследования при проведении ретроспективной оценки могут быть продовольственные и непродовольственные товары, промышленное оборудование, машины и механизмы, минеральные удобрения и другая продукция промышленно-технического назначения, а также различные виды сырья, вспомогательные материалы, тара и упаковка, техническая и технологическая документация, приборы контроля, бухгалтерские документы, акты технического состояния и ремонтно-восстановительных работ.

Рассмотрены особенности оценки стоимости товаров выпуска прошлых лет, морально устаревших, снятых с производства, товаров, изготовленных промышленным (кустарным) способом, товаров специального назначения и др.

Применение алгоритма необходимо для достижения полноты проведения исследования стоимости товаров с учётом ретроспективности оценки, а также для устранения недостатков, снижающих доказательную ценность экспертных выводов.

Учитывая положения законодательных и нормативных актов, авторы статьи рассмотрели методические подходы к решению проблем, возникающих в экспертной практике при назначении и проведении судебно-товароведческой экспертизы по определению стоимости машин, оборудования, сырья и потребительских товаров с учётом ретроспективности оценки.

Ключевые слова: судебно-товароведческая экспертиза, алгоритм определения рыночной стоимости товаров, ретроспективность оценки, методология определения стоимости, потребительские товары.

О. Kholodova, V. Hubareva, H. Sych

METHODOLOGY FOR DETERMINING THE COST OF MACHINES, EQUIPMENT, RAW MATERIALS AND CONSUMER GOODS TAKING INTO ACCOUNT RETROSPECTIVE OF EVALUATION WHILE FORENSIC COMMODITY EXAMINATION

The research purpose is to create a unified and comprehensive approach when conducting forensic commodity examinations to determine the value of goods in the past and to develop a methodology that will be used in forensic practice while conducting forensic commodity examinations in order to ensure systematization and methodological uniformity of forensic practice, reduce labor intensity and time spent during forensic examination, improve research effectiveness which has a significant impact on the quality of compiling a comprehensive and objective report while determining the value of machinery, equipment, raw materials and consumer goods, taking into account retrospective of evaluation.

The algorithm of forensic commodity examination for defining the value of goods in the past consists of successively carried out steps that are recommended for use in forensic practice.

Research objects during retrospective of evaluation can be food and non-food products, industrial equipment, machinery and mechanisms, mineral fertilizers and other industrial and technical products, as well as various types of raw materials, supporting materials, containers and packaging, technical and technological documentation, monitoring devices, accounting records, reports on technical condition and restoration.

The article outlines peculiarities of goods value evaluation of previous years' commodities, out-of-date, discontinued, manufactured goods (handicraft business), specialized commodities, etc., for the past years.

Application of the algorithm is offered to aim for thoroughness in the study on cost of goods, taking into account the retrospective of evaluation, as well as to eliminate shortcomings reducing the probative value of forensic reports.

Taking into account the provisions of legislative and regulatory acts, the authors of the article examined methodological approaches to solving problems that arise in forensic practice while appointment and conduct of forensic examination to determine the value of machinery, equipment, raw materials and consumer goods, taking into account the retrospective of evaluation.

Keywords: forensic commodity examination, algorithm for determining market value of goods, evaluation retrospective, methodology for determining value, consumer goods.

Надійшла до редколегії 03.09.2020

Холодова О. Ю., Губарева В. М., Сич Г. А. Методологія визначення вартості машин, обладнання, сировини та споживчих товарів з урахуванням ретроспективності оцінки під час проведення судово-товарознавчих експертиз. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* : зб. наук. пр. / редкол.: О. М. Ключев, В. Ю. Шепітько та ін. Харків : Право, 2020. Вип. 22. С. 513—526. DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.2.2020.41>.